

QRickit

0224CH04

4

छाया-कथा (तोगलु)

अहो! एताः छायाः
आश्चर्यजनकाः
सन्ति।

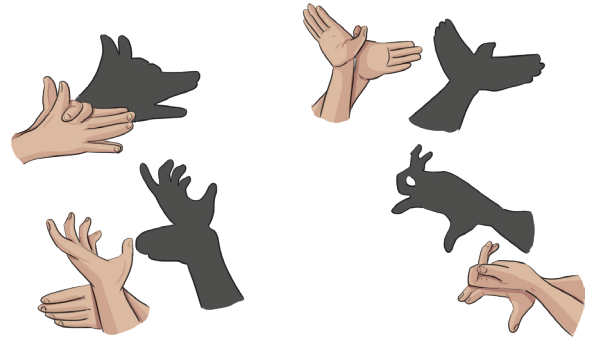

एताः छायाः
कथं रच्यन्ते ?

नकुलः तस्य मित्राणि च ग्राममेलायां 'तोगलु गोम्बेयाटा' इति नाम्ना प्रसिद्धं छायानाटकं दृष्टवन्तः। ते सर्वे छायाः दृष्ट्वा मुग्धाः अभवन्।

ते अपि छायां निर्मातुम् इच्छन्ति स्म ।
अतः ते अङ्गुलीभिः भित्तिषु भिन्नाः पशुछायाः
निर्मितवन्तः । भवन्तः अपि छायाः निर्मातुं
प्रयत्नं कर्तुं शक्नुवन्ति।

कर्नाटकदेशे पुत्तलिका-कलारूपेण प्रसिद्धस्य 'तोगलु गोम्बेयाटा' इत्यस्य परिचयं बालकेभ्यः यच्छन्तु। भारतीयमहाकाव्यगतानां दृश्यानां चित्रणार्थं पुत्तलिकानाम् उपयोगः भवति । बालकाः अपि पुत्तलिका-प्रदर्शनं दृष्ट्वा स्वस्य अनुभवान् प्रकटयन्तु।

एहि करवाम

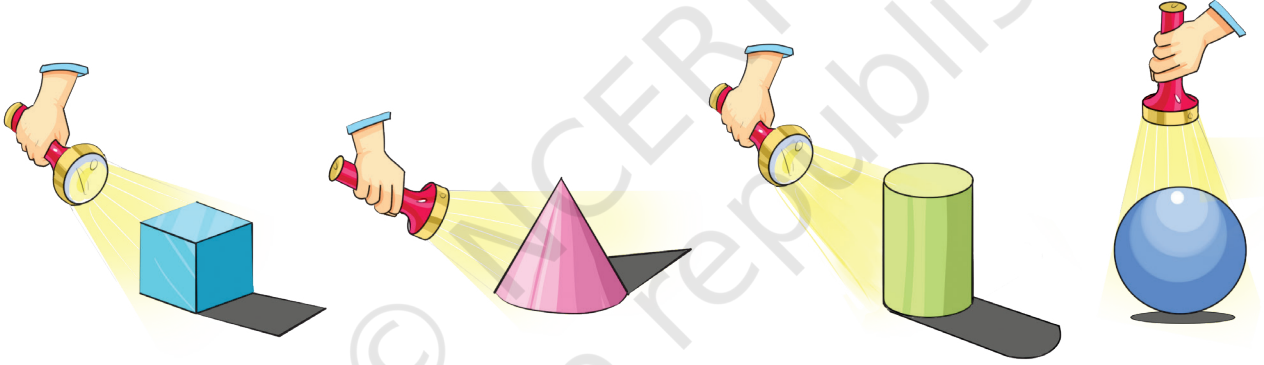
विभिन्नपशूनां छाया: निर्माय तेषां ध्वनिं च अनुकृत्य एकं नाटकं कुर्वन्तु।

एहि, वार्तालापं करवाम

- क. किं भवन्तः कदापि स्वीयां छायाम् अथवा वृक्षस्य कुक्कुरस्य धेनोः अन्यस्य पशोः वा छायां दृष्टवन्तः ?
- ख. वयं कदा छायां पश्यामः ?
- ग. छाया कदा विलुप्ता भवति ?

छायाभिः आनन्दः

अधुना स्वं परितः स्थापितानां वस्तूनाम् उपरि करदीपस्य प्रकाशं स्थापयित्वा तेषां छायायाः आकारम् अवलोकयन्तु ।

- क. यदा करदीपस्य स्थितिः परिवर्तिता भवति तदा छायायाः आकारः अपि परिवर्तते वा ?
- ख. भवतः छाया कस्मिन् समये दीर्घतमा भवति ?
- ग. भवतः छाया कस्मिन् समये लघुतमा भवति ?

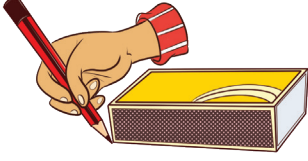
बालैः सह दिवसस्य भिन्नभागेषु अवलोकितायाः तेषां छायायाः विषये चर्चा कुर्वन्तु, तस्य पृष्ठतः कारणानि च चर्चयन्तु ।

एहि, अनुरेखाम् लिखाम

क. स्वं परितः स्थापितानां वस्तूनाम् आकारस्य अनुरेखां कुर्वन्तु। यथा - मार्जकः, पत्रम्, अग्निपेटिका, तीक्ष्णकः, वर्णाङ्कनी इत्यादयः।

ख. अनुरेखणस्य अनन्तरं भवन्तः याः आकृतयः प्राप्नुवन्ति ताः कर्गदि चित्रयन्तु।

एहि, विचारयाम

येषां वस्तूनां समानम् अनुरेखणं प्राप्तं तेषां नामानि लिखन्तु यथा-

क. कूपी-शरावः

ख. मार्जकः

गूहनम् अन्वेषणं च

वृत्तं ○ आयतं □ च गूहनम् अन्वेषणं च इति क्रीडन्ति। आयतं वृत्तात् निगूहति ।

भवान् कुत्र अस्ति ? किं
भवान् दूरदर्शनस्य पृष्ठतः
अस्ति?

अहं त्वां गृहीतवान्! त्वं
उपानहपेटिकायाः पृष्ठतः
असि।

अधुना मम क्रमः
1,2,3,...10 कुत्र निगूढः
भवेयम् ?

अहं कुत्र
निगूहेयम् ?

द्वारस्य घण्टिका
नदति। त्रिकोणः वर्गः
च क्रीडायाम् आगतौ
सम्मिलितौ च।

अधुना सर्वे मिलित्वा क्रीडन्ति।

क. वृत्तम् ○ घटिकायाः पृष्ठतः गूहितुं शक्नोति _____, _____।

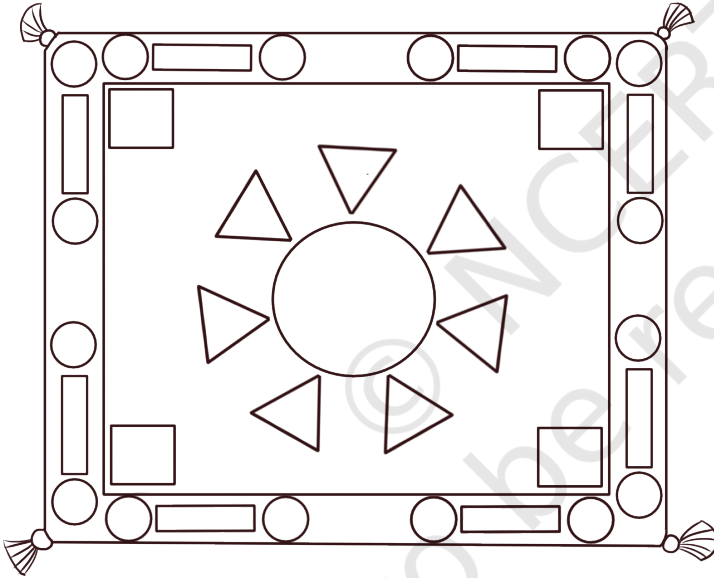
ख. आयतः □ पादत्राण-पेटिकायाः चित्राधान्याः वा पृष्ठतः गूहितुं शक्नोति _____, _____।

ग. किन्तु त्रिकोणः △ वर्गः □ च भ्रान्तौ आश्चर्यचकितौ च भवतः यत् इदानीं कुत्र गूहनीयम् इति। कतिचन स्थानानि सूचयन्तु यत्र तौ निगूहितं शक्नुतः।

i. त्रिकोणः △ गूहितुं शक्नोति _____, _____।

ii. वर्गः □ गूहितुं शक्नोति _____, _____।

आस्तरणं रञ्जयन्तु।

त्रिकोणान् रक्तवर्णेन रञ्जयन्तु।

वृत्तानि हरितवर्णेन रञ्जयन्तु।

आयतान् पीतवर्णेन रञ्जयन्तु।

वर्गान् नीलवर्णेन रञ्जयन्तु।

भिन्न-भिन्न-आकारैः स्वकीयम् आलेख्यं निर्मान्तु, तत् रञ्जयन्तु च।

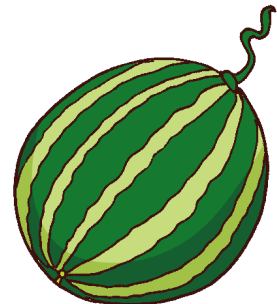
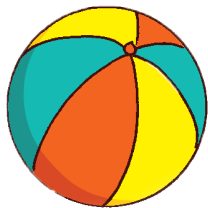
कोणे तिष्ठन्तु।

नवीनः तस्य मित्राणि च क्रीडां क्रीडन्ति। नवीनः भित्तिमुखः स्थितः अस्ति तथा च तालिकावादनं करोति। तस्य मित्राणि उत्पीठिकां परितः धावन्ति यदा सः तालिकावादनं करोति। यदा सः तालिकावादनं त्यजति तदा सर्वे तिष्ठन्ति। यः बालकः कोणे नास्ति सः बहिः भविष्यति। पुनः बहिः स्थितः बालकः तालिकावादनं करिष्यति क्रीडा च तथैव चलिष्यति।

चित्रं दृष्ट्वा अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तराणि यच्छन्तु।

- क. उत्पीठिकायाः कोणेषु ये बालकाः स्थिताः तेषां नामानि वदन्तु।
- ख. अग्रे कः तालिकावादनं करिष्यति ?
- ग. वसीमः कुत्र स्थितः अस्ति ?
- घ. किम् एषा क्रीडा वर्तुल-उत्पीठिकां परितः क्रडितुं शक्यते ? किमर्थम् अथवा किमर्थं न ?
- ङ. अस्मान् परितः येषां वस्तूनाम् ऋजुधाराः सन्ति तेषां नामानि वदन्तु।
- च. अस्मान् परितः बहूनां वस्तूनां वक्रधाराः सन्ति। केचन अधः दर्शिताः सन्ति। एतादृशानां वस्तूनाम् अन्वेषणं कृत्वा वदन्तु।

एहि, चिन्तयाम

क. वक्रधारायुक्तानां वस्तूनां कति कोणाः भवन्ति ?

ख. येषां वस्तूनां ऋजुधारा वक्रधारा च भवतः तादृशवस्तूनां नामानि वदन्तु?

ओरिगेमी-विनोदः

क. एकं कर्गदं गृहीत्वा तत् पुटीकृत्य चतुर्भुजं कुर्वन्तु।

ख. अस्य कोणाः सन्ति तथा च धाराः सन्ति।

ग. द्वयोः कोणयोः संयोजनेन अर्धभागे पुटीकुर्वन्तु यथा चित्रे दर्शितम्।

घ. यत् आकारं प्राप्नुवन्ति तत् चिह्नितं ☒ कुर्वन्तु।

ङ. अस्य आकारस्य कोणाः, धाराः च सन्ति।

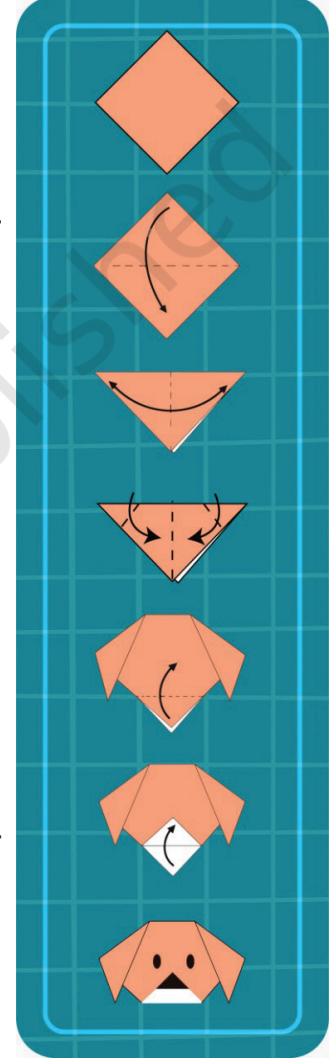
च. त्रिकोणं प्राप्तुं पुनः कर्गदं अर्धभागे पुटीकुर्वन्तु ततः उद्घाटयन्तु च।

छ. अधुना त्रिकोणस्य द्वाभ्यां कोणाभ्यां द्वौ त्रिकोणौ कुर्वन्तु।

ज. इदानीं कति कोणाः सन्ति ?

झ. तृतीयकोणम् ऊर्ध्वं प्रति पुटीकुर्वन्तु। यथा दर्शितं तथा नासिकां नेत्रे च निर्मान्तु।

भवतां कर्गदकुक्कुरः सज्जः अस्ति!

किं भवन्तः वर्गपत्रं तादृशरीत्या पुटीकर्तुं शक्नुवन्ति येन 4 पार्श्वयुक्तम् आकारं प्राप्नुयात् ?
अधुना अस्य कति कोणाः सन्ति?

बालकान् परितः विद्यमानानां विविधवस्तूनां धाराणां कोणानां पार्श्वानां च संख्यां ज्ञातुं वदन्तु।

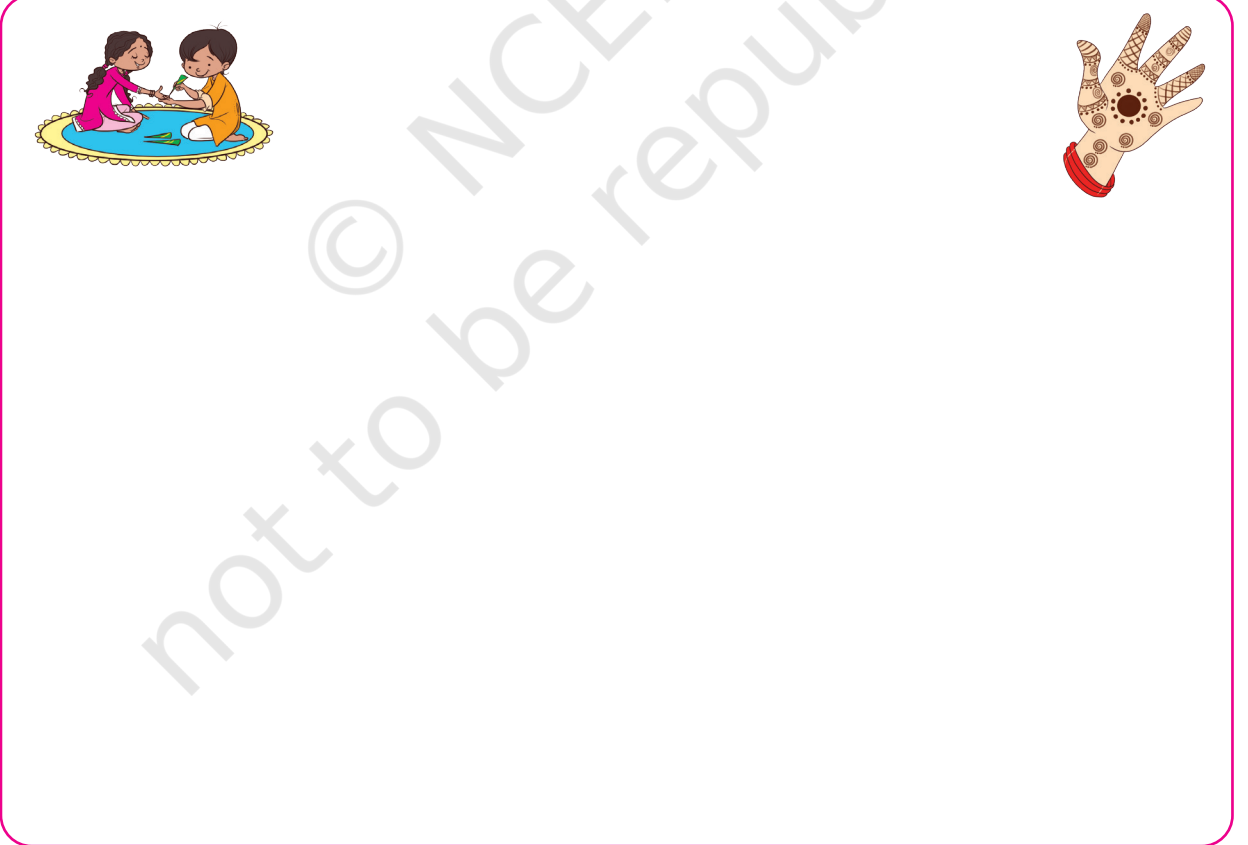

प्रतिमानाः

क. भिन्न-भिन्न-आकार-वस्तूनां मुद्राङ्कनं कृत्वा आलेख्यं निर्मान्तु। यथा - कूपी-शरावः, टोपिकाः, मार्जकाः, अङ्कन्यः, नाणकानि इत्यादयः।

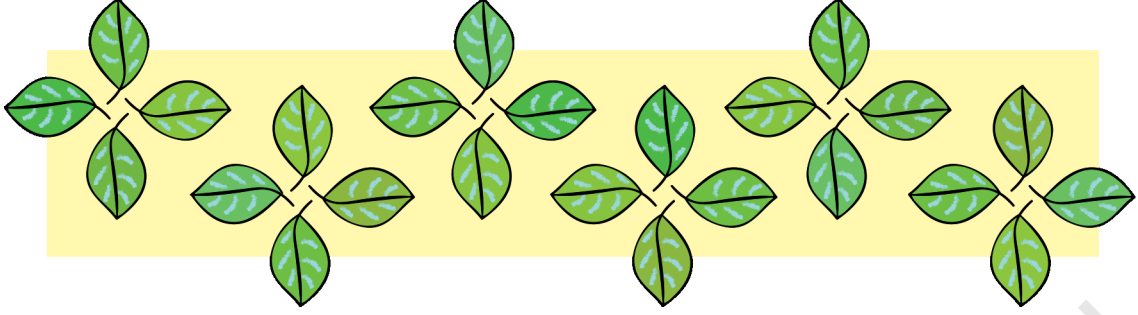
ख. राधा हस्तेषु मेंधिका-प्रयोगं कुर्वती अस्ति, भवन्तः स्वहस्तस्य अनुरेखणं कृत्वा तत्र मेंधिका-प्रतिमानं निर्मान्तु।

एहि, करवाम

नित्या पत्रैः क्रीडति, प्रतिमानं च निर्माति।

अधुना भवन्तः अपि कानिचन पत्राणि सङ्गृह्य प्रतिमानं निर्मान्तु। पत्रस्य एकस्मिन् पार्श्वे रज्जयित्वा अधः दत्ते स्थाने मुद्रयन्तु।

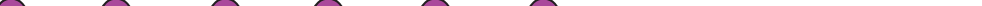
परियोजना-कार्यम्

भवतां ज्येष्ठानां साहाय्येन गृहं कक्षां वा अलङ्कर्तुं भिन्न-भिन्न-आकारेषु कर्तितानां कर्गदानाम् उपयोगेन भित्ति-लम्बनं निर्मान्तु।

अधः दत्तानां प्रतिमानानां विस्तारं कुर्वन्तु।

क.

ख.

ग.

घ.

ક.

च.

છ. AB BC CD

ज. AA BB CC DD EE

विषय (Subject)	अच्छा (Good) (%)	बुरा (Bad) (%)
हिंदी (Hindi)	40	60
गणित (Math)	60	40
विज्ञान (Science)	40	60

किक्कु: शशकः चतुर्थे शिलाफलके कूर्दते। सः विस्मृतवान् यत् अग्रे कुत्र कूर्दितव्यम् इति। अग्रिमेषु शिलाफलकेषु वृत्तं ○ कृत्वा तस्य सहायतां कुर्वन्तु।

1, 4, _____, _____, _____, _____, _____, _____

किक्कु: इत्यस्य माता अपि षष्ठे शिलाफलके कूर्दते । अग्रिमेषु शिलाफलकेषु × स्थापयित्वा तस्याः सहायतां कुर्वन्तु।

1, 6, 11, _____, _____, _____, _____, _____

एहि, करवाम

अधः दत्तं संख्याप्रतिमानं विस्तारयन्तु।

क. 5, 10, 15,	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
ख. 7, 14, 21,	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
ग. 1, 7, 13,	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

